

En självklarhet (åter-)upptäckt

— Eller den moderna psykoanalysens blinda fläck

Claes Davidson

Hur kunde Freud och hans samtida slutföra behandlingar på 100 timmar, när psykoanalytisk terapi idag för det mesta tar 3–4 gånger så många timmar i anspråk? Teorin har svällt över alla bräddar, det är sant, men måste det leda till längre behandlingstider? Strängt taget borde det väl tvärtom leda till snabbare och säkrare resultat. Har ambitionsnivån höjts så drastiskt sedan dess? Nej, det verkar inte troligt med tanke på vilken enastående noggrannhet och omsorgsfullhet Freud ådagalägger i sina skrifter. Har då patienternas problematik blivit gravare? En del håller före att det förhåller sig så, att de rena neurosfallen blivit rariteter och att vi mest möter ganska avsevärda störningar. Men, måste man invända, de hårdast selekterande kollegorna, de som håller sig med de strängaste kriterierna på analyserbarhet, — inte blir de fortare färdiga? Snarare tvärtom! Någoting måste ha hänt.

Ja, någoting har verkligen hänt. Och nog måste det vara på teknikens område. En skillnad som direkt slår oss är att Freud var mer aktiv än sina kollegor. Varför? Fanns det tekniska grepp som för honom var så självklara att det inte ens föll honom in att skriva om dem? Om så var fallet måste det med tanke på de avsevärda skillnaderna i behandlingens längd ha gällt något fundamentalt, så mycket är säkert. Men vad? Finns det något ledtråd? Ja, det gör det faktiskt.

Det finns ett par begrepp som *inte* förekommer i band 24:s allmänna ämnesregister till den engelska standardutgåvan av Freuds samlade verk (Standard Ed 1961) och som inte heller förekommer i det tekniska standardverket framför andra, Greenson (1967), och det är *icke-neurotisk*, *oneurotisk* och *existentiell*. Att just dessa begrepp överhuvudtaget inte är upptagna har sitt speciella intresse, för de är begrepp med vilka man kan skilja ut vad som inte är tolkbart.

— Men, är det verkligen möjligt att den man som var den förste att systematiskt utforska det omedvetna och som uppställde teorier om den patogena effekten av konflikter på omedveten nivå som ännu står sig — är det verkligen möjligt att hans skulle ha förbisett att det också finns konflikter på medveten nivå, faktiska eller existentiella konflikter? Med hänsyn till att hans livs historia återspeglar en sådan osedvanlig integritet, oförvägenhet och rakryggad hållning — man frestas nästan säga: existentiellt hjältomod —

faller det naturligtvis på sin egen orimlighet. Han visste vad han gjorde. Vi minns också hans yttrande om att det finns tillfällen när en cigarr bara är ett gott rökverk (och inte en fallossymbol). Jo, nog visste han alltid. Men som teoretiker och författare sysslade han exklusivt med det neurotiska och annat med anknytning till det omedvetna, och han visste naturligtvis var gränsen gick. Men vi då?

Det finns en aldeles tydlig tendens i modern psykoanalys att glömma denna distinktion. Till och med Langs (1978), som förresten är den enda jag på rak arm kan erinra mig som skiljer på neurotisk och icke-neurotisk kommunikation, tolkar, tolkar, tolkar. Och höjer sitt varnande finger mot andra typer av interventioner. — Men om vi tolkar det faktiska, det som bara *är*, det som inte är omedvetet funderat, det som är medvetet eller förmedvetet? Vad gör vi egentligen då?

Jo, då förser vi våra patienter med psykoanalytiska klichéer, pseudoförklaringar och lögnbarriärer, kort sagt: ursäkter för att inte välja och ta ansvar för sina val, schabloner i (själv-)bedrägeriets tjänst. Man säger, att patienten gör som han gör *därför* att det var så eller så i hans barndom. Precis som i elaka skämtteckningar. — Jaså, jaha, ... men viljan då? Den kommer liksom bort i hanteringen när man tänker kausalt och därmed gör patienten till ett (viljelöst) objekt (i motsats till ett väljande subjekt).

Det är först sedan det faktiska, (för-)medvetna eller existentiella har klarats av som det illusoriska, det omedvetna eller det neurotiska blir tillgängligt för psykoanalytisk tolkning. Detta måste helt enkelt ha varit en självklarhet för Freud, och jag tycker att det är dags att vi återupptäcker den. Men jag tycker dessutom att det är hög tid att vi börjar leva upp till det uppriktighetskrav vi ålägger våra patienter genom att förbehållslöst visa varandra hur vi arbetar, så att inte fler självklarheter faller i glömska. Det kan vi bara göra genom att ord för ord återge hur vårt arbete gestaltar sig — vare sig vi går i handledning eller skriver artiklar och böcker — utan den censur som ofrånkomligen hör till det fragmentariska, anekdotiska och refererande framställningssätt som hittills varit förhärskande.

Själv är jag som bäst sysselsatt med att dokumentera och utvärdera mina erfarenheter av praktiskt arbete med klassisk teknik kompletterad med denna existentiella dimension. Eftersom jag funnit att valet av interventionsform måste avgöras utifrån det kommunikativa fältets beskaffenhet, tycker jag att det finns skäl att tala om en *kommunikativ teknik*.

Referenser

- Davidson, C (1986). *Psykoanalytisk terapi II. Kommunikativ Teknik i Teori och Praktik*. Stockholm: Altum (utkommer sept —86)
- Freud, S (1886–1936). *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*. Freuds samlade verk. Redigering och kommentarer av James Strachey. London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 1961
- Greenson, R R (1967). *The Technique and Practice of Psycholanalysis*. London: The Hogarth Press, 1978
- Jones, E (1953–1957). *The Life and Work of Sigmund Freud*. Redigerad och förkortad utgåva av Lionel Trilling och Steven Marcus. Hammondsworth: Penguin Books, 1974
- Langs, R (1978). *The Listening Process*. New York: Jason Aronson.
- Sjöbäck, H & Westerlundh, B (1977). *Sigmund Freud. Psykoanalysens skapare*. Malmö: Bo Cavefors Bokförlag.